

СУТНІСТЬ ОБМЕЖУВАЛЬНОГО ПРИПИСУ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ПИТАННЯ ТЕОРІЇ

THE ESSENCE OF A CIVIL RESTRAINING ORDER IN CIVIL PROCEEDINGS: THEORETICAL ISSUES

Пазій С.А., аспірант кафедри цивільної юстиції та адвокатури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Автором наукової статті розглянуто основні проблемні аспекти визначення обмежувального припису у цивільному судочинстві. Визначено основні підходи до зовнішнього виразу обмежувального припису у цивільному процесуальному законодавстві. Розглянуто особливості обмежувального припису як засобу правового захисту, рішення суду та заходу, встановленого законом. У науковій статті автором досліджено законодавчі, судові та доктринальні підходи до визначення сутності обмежувального припису та окреслено чинники суперечності нормативно-правового регулювання обмежувального припису у профільному законі – Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Автором наукової статті розглянуто легальне визначення обмежувального припису та визначено основні недоліки законодавчого підходу. У науковій статті автором окреслено проблемні питання співвідношення інституту обмежувального припису та інституту юридичної відповідальності, розглянуто співвідношення спеціального заходу протидії домашньому насильству та заходу тимчасового обмеження прав чи покладення обов'язків кривдника. Автором у науковій статті наголошено на ширшому визначенні мети застосування обмежувального припису у Цивільному процесуальному кодексі України, аніж у профільному законодавчому акті, який містить легальне визначення обмежувального припису. У науковій статті поставлено під сумнів доречність окреслення основних ознак обмежувального припису у залежності від залучення уповноважених органів публічної влади та від наявності кваліфікації діянь кривдника в межах справи про адміністративне правопорушення чи кримінального провадження. Автором наукової статті розглянуто сутність обмежувального припису у цивільному процесі як полісутності, яка виражається у ієрархічно упорядкованій системі функціональних іманентних ідей, які становлять внутрішню основу обмежувального припису у цивільному судочинстві. У науковій статті окрему увагу присвячено питанню функцій обмежувального припису з огляду на його змістовні характеристики, виокремлено декілька функціональних напрямків обмежувального припису у цивільному процесуальному праві України. Автором наукової статті зроблено висновки щодо сутнісного наповнення обмежувального припису, його зв'язку із такими правовими ідеями-цінностями як справедливість та пропорційність. У науковій статті зроблено висновки щодо напрямку подальших наукових розвідок пов'язаних із питанням запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі.

Ключові слова: цивільне судочинство, окреме провадження, обмежувальний припис, домашнє насильство, насильство за ознакою статі.

The author delves into the key problematic aspects of defining a civil restraining order. The main approaches to the external form of a civil restraining order in civil procedural law have been determined. The features of a civil restraining order as a means of legal protection, a court decision, and a measure established by law are considered. They examine legislative, judicial, and doctrinal approaches to determine the essence of a civil restraining order. The author outlines the factors of inconsistencies in the legal regulation of civil restraining orders as stipulated in the specialized law – «On Prevention and Counteraction to Domestic Violence». They inspect the legal definition of a civil restraining order and identify the fundamental shortcomings of the legislative approach. The author delves into the issues surrounding the correlation between a civil restraining order and legal responsibility. They study the relationship between a special measure to counteract domestic violence and a measure for the temporary restriction of the offender's rights or the imposition of obligations. The author emphasizes the broader purpose of applying a civil restraining order in the Civil Procedure Code of Ukraine compared to the specialized law. They question the appropriateness of defining the key features of a civil restraining order depending on the involvement of public authorities and the presence of the offender's actions being qualified within the framework of an administrative offense case or criminal proceedings. The author explores the essence of a restricting order in civil procedure as a multiplicity, which manifests itself in a hierarchically ordered system of functional inherent ideas that constitute the internal basis of a civil restraining order. They dedicate separate attention to the issue of the functions of a restricting order in light of its substantive characteristics. They identify several functional areas of a civil restraining order. The author draws conclusions regarding the substantive content of a civil restraining order and its connection to such legal value-ideas as justice and proportionality. They conclude by outlining the direction for further research related to the prevention and counteraction of domestic violence and gender-based violence.

Key words: civil proceedings, special proceedings, a civil restraining order, domestic violence, gender-based violence.

Постановка проблеми. Багатоаспектність проблематики запобігання та протидії домашньому насильству зумовлює низку практичних та доктринальних питань щодо розгляду судом цивільних справ про видачу і продовження обмежувального припису, стосовно яких судовою практика та правова доктрина не виробили ustalених підходів, зокрема, щодо сутності обмежувального припису, оцінки пропорційності втручання у права та свободи кривдника, оцінки факторів ризику повторення домашнього насильства та інших питань, що зумовлює високу значущість зазначеної проблеми. Водночас відповідно до судової статистики, сформованої Державною судовою адміністрацією України, кількість цивільних справ про видачу і продовження обмежувального припису, що перебували на розгляді у судах, у 2019 році становила 1332 справи, у 2020 році – 1982, у 2021 році – 3033, 2022 року – 1853 справи, а у 2023 році – 2658 справ [1]. Особливістю зазначених статистичних даних є те, що початок ведення звітності щодо стану розгляду справ

(проваджень) у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, зокрема інформація щодо цивільних справ про видачу і продовження обмежувального припису, вперше введена до звітних даних судів через рік після внесення змін до ЦПК України – розділу IV «Окреме провадження» у 2018 році наказом Державної судової адміністрації України «Про затвердження річних форм звітів щодо здійснення правосуддя місцевими та апеляційними судами» від 23.08.2018 року № 325, а технічна можливість виокремлення та автоматичного розрахунку зазначених відомостей у автоматизованій системі документообігу суду забезпечена у 2019 році. Причинами, що, на думку автора, впливають, на зростання кількості цивільних справ про видачу і продовження обмежувального припису, які перебували на розгляді у судах, у 2020 та 2021 роках є, з одного боку, безробіття, фінансові та інші потрясіння, пов'язані зі пандемією коронавірусу Covid-2019, та, з іншого боку, відповідно карантин та часткова ізоляція суспільства, що також призвели до зростання випад-

ків домашнього насильства, зафіксованих органами Національної поліції України, а саме: 141814 звернень у 2019 році, 208748 – у 2020 році, 144394 – у 2021 році, 244381 звернень у 2022 році, 291428 – у 2023 році та зростання випадків домашнього насильства на 80% порівняно із 2023 роком у 2024 році [2; 3]. Одночасно падіння показника розгляду цивільних справ про видачу і продовження обмежувального припису у перший рік повномасштабного вторгнення пов'язано, на думку автора, із неможливістю або наявністю значних перешкод у зверненні до суду у зв'язку із російською збройною агресією проти України, зростання ж розгляду зазначеної категорії справ у 2023 році узгоджується із відносною нормалізацією суспільного життя, активним запровадженням механізмів дистанційного (електронного) судового розгляду та ратифікацією Стамбульської конвенції і пов'язаним із нею суспільним дискурсом, що сприяло кращій обізнаності населення. Так, проблематика, пов'язана із процесуальними особливостями розгляду цивільних справ про видачу і продовження обмежувального припису, є доволі актуальною для українського суспільства, про що свідчать наведені статистичні дані – зростає кількість цивільних справ про видачу і продовження обмежувального припису, що перебували на розгляді у судах, за винятком першого року повномасштабного вторгнення, з урахуванням вищенаведених чинників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження теоретико-прикладних аспектів засобів правового захисту осіб, що постраждали від домашнього насильства або насильства за ознакою статі у межах національного судочинства здійснили В.В. Медведська, І.А. Горбач-Кудря та інші науковці. Водночас більшість досліджень щодо питання видачі і продовження обмежувального припису та загалом запобігання і протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі здійснено у межах адміністративного та кримінального права і процесу відповідно, що зумовлює необхідність предметного дослідження питань пов'язаних із обмежувальним приписом у цивільному судочинстві. Велике значення у дослідженні інституту обмежувального припису також мають наукові праці щодо окремого провадження цивільного судочинства, які здійснені В.В. Комаровим, Г.О. Світличною [4], К.В. Гусаровим [5] та іншими вченими.

На окрему увагу, з точки зору автора, заслуговують публікації іноземних науковців щодо особливостей обмежувального припису та практики його застосування у цивільному процесуальному праві інших держав. До прикладу, дослідження проблематики процесу «гібридизації» інституту обмежувального припису як інструменту кримінально-цивільного правового характеру із здійсненням розвідок щодо питань відмінностей різновидів обмежувального припису, доступних для зацікавлених осіб в Англії та Вельсі, здійсненого Л. Бейтс та М. Гестер [6]. Предметом наукової публікації 2018 року, здійсненої С. Дж.М. Стренд, С. Фрьоберг та Дж.Е. Сторі, стали особливості застосування широкої категорії обмежувальних приписів за шведським процесуальним законодавством, а також процедурна специфіка розгляду цивільних справ про видачу обмежувального припису [7]. Іншим дослідженням щодо порядку видачі і продовження обмежувального припису згідно зі змінами до ЦПК Польщі, які набрали чинності у 2020 році, є наукова публікація П. Вос, у якій авторка приділяє увагу нормативному регулюванню у польському цивільному процесуальному законодавстві процедури застосування ізоляційних засобів захисту жертв домашнього насильства – різновидів обмежувального припису, що обмежують кривдника у праві проживання у спільному помешканні із жертвою насильства, або обмежують доступ до певних ділянок [8]. Значну зацікавленість викликають наукові публікації міждисциплінарного характеру стосовно чинників, які впливають

на реалізацію нормативних приписів щодо видачі обмежувального припису та факторів вибору доступних правових засобів [9; 10].

Мета статті. У статті запропоновано дослідження підходів до розуміння правової природи та сутності обмежувального припису.

Виклад основного матеріалу. Прийняття у 2017 році Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» як наслідку участі України у Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) ознаменувалося закріпленням у національному законодавстві інституту обмежувального припису. Зміни у внутрішній правовій політиці у сфері боротьби із домашнім насильством та насильством за ознакою статі привели до внесення змін до тексту розділу IV Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України), закріпивши процесуальний порядок розгляду судом цивільних справ про видачу і продовження обмежувального припису.

З точки зору автора, обмежувальний припис у цивільному судочинстві як елемент правової реальності, вбачається явищем вираженим через симбіоз його зовнішньої форми – правової природи, що відображає зовнішні характеристики обмежувального припису, та сутності як внутрішнього змісту, який становлять його істотні ознаки, що лишаються постійно незмінними протягом усього процесу історичного розвитку.

Застосовуючи широкий підхід до розуміння обмежувального припису, його зовнішнього виразу, необхідно у дусі та відповідності до ст. 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, якою гарантовано кожному право на ефективний засіб правового захисту, розглядати обмежувальний припис як засіб правового захисту. Таке ототожнення дозволяє пояснити обмежувальний припис через призму ідеї необхідності отримання особами захисту на національному рівні [11]. Водночас такий підхід узгоджується із необхідністю адаптування національного законодавства до європейських стандартів та запровадження комплексного підходу до боротьби з явищами домашнього насильства та насильства за ознакою статі [12]. Відповідний підхід також дозволяє стверджувати, що вимоги, які висуюються до ефективного засобу правового захисту, застосовні і до обмежувального припису.

Водночас згідно із нормативними приписами ст. 350⁶ ЦПК України та ст. 26 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» обмежувальний припис встановлюється через ухвалення судом відповідного рішення. Обмежувальний припис згідно із законодавчим підходом вбачається як рішення суду, до якого застосовуються загальні вимоги, визначені у главі 9 розділу III ЦПК України: законність та обґрунтованість, та спеціальні вимоги, встановлені законодавцем у главі 13 розділу IV ЦПК України.

Звернувшись до положень Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», встановлено, що у ч. 2 ст. 26 зазначається, що обмежувальним приписом визначаються такі заходи: 1) заборона перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою; 2) усунення перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи; 3) обмеження спілкування з постраждалою дитиною; 4) заборона наближатися на визначену відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалою особою; 5) заборона особисто і через третіх осіб розшукувати постраждалу особу, якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, невідомому кривднику, переслідувати її та в будь-який спосіб спілкуватися з нею; 6) заборона вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою або кон-

тактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб. У той же час варто наголосити, що зазначені заходи не можуть розглядатись як зовнішня форма виразу обмежувального припису у цивільному процесі, оскільки такий підхід спрямований не на відображення зовнішніх функціональних характеристик обмежувального припису у межах національного цивільного процесуального законодавства, а, з іншого боку, дозволяє окреслити внутрішній зміст та розрізнити особливості застосування обмежувального припису через реалізацію державного примусу, спрямованого на забезпечення прав і свобод постраждалої особи, її законних інтересів.

Таким чином, обмежувальний припис знаходить своє вираження через рішення суду, що слугує його формою, яка однак має власний зміст, який визначений ознаками та вимогами до рішення суду, а також через один або декілька заходів, передбачених законом.

Окремим аспектом порядку розгляду судом цивільних справ про видачу і продовження обмежувального припису, на думку автора, є законодавча регламентація поняття обмежувального припису. З огляду на принцип юридичної визначеності, вираження та втілення норм права у нормативно-правових актах повинно здійснюватись із дотриманням вимог чіткості, зрозумілості, однозначності та стабільності законодавчих приписів, на чому неодноразово наголошував Конституційний Суд України [13]. Зазначені стандарти правового регулювання зумовлюють підвищення ефективності ролі законодавства у охороні суспільних цінностей, що зрештою є основною функцією права як соціального регулятора, а належне правове регулювання в у сфері боротьби із домашнім насильством та гендерно обумовленим насильством слугує запорукою захищеності прав і свобод людини, її законних інтересів, що перетинається із головним конституційним обов'язком держави.

Згідно із п. 7 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» обмежувальний припис визначається законодавцем – встановленим у судовому порядку заходом тимчасового обмеження прав чи покладення обов'язків на особу, яка вчинила домашнє насильство, спрямованим на забезпечення безпеки постраждалої особи, фактично ототожнюючи обмежувальний припис із заходом покарання, про що також свідчить висновок ГНЕУ апарату Верховної Ради України [14] на проєктній стадії законодавчого процесу.

З точки зору науковиці Горбач-Кудрі І.А., по-перше, законодавче визначення суперечить нормі ст. 24 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», у якій визначено, що обмежувальний припис належить до спеціальних заходів протидії домашньому насильству, а не до заходів тимчасового обмеження прав чи покладення обов'язків, а, по-друге, у дефініції питання безпеки постраждалої особи має характер абстрактного, у зв'язку із чим запропонована інтерпретація обмежувального припису викликає непорозуміння [15, с. 40].

Водночас науковицею Медведською В.В. висловлено позицію, що обмежувальний припис не просто є спеціальним заходом протидії домашньому насильству, а є вторинним заходом, який застосовується після здійснення адміністративних процедур в межах компетенції уповноважених підрозділів поліції, які не дали належного результату. Науковиця пропонує визначити обмежувальний припис як спеціальний судовий захід протидії домашньому насильству, спрямований на усунення небезпеки для життя і здоров'я постраждалих осіб та запобігання повторному вчиненню насильства [16, с. 113-114].

Окрім цього, дослідницею Андрієвською Л.О. звернено увагу на те, що обмежувальний припис є формою захисту будь-якої особи від домашнього насильства та у той же час заходом протидії домашньому насильству у будь-якій його формі [17, с. 110; 18, с. 66].

Щодо судової практики з питання сутності обмежувального припису варто звернутись до рішень Верховного Суду, яким застосовано відмінний підхід до розуміння обмежувального припису у цивільному судочинстві. По-перше, Верховний Суд диференціює обмежувальний припис та юридичну відповідальність на протиположності невідомості закладеній законодавцем у дефініції обмежувального припису (судове рішення у справі № 756/3859/19 від 05.09.2019 р., судове рішення у справі № 749/737/22 від 15.03.2023 р., судове рішення у справі № 374/137/22 від 12.04.2023 р.). По-друге, Верховним Судом сформульовано підхід до обмежувального припису у цивільному судочинстві як до правового явища, що за своєю суттю не є заходом покарання особи, а є тимчасовим заходом, який виконує захисну та запобіжну функцію і спрямований на запобігання вчиненню насильства та забезпечення першочергової безпеки осіб, з огляду на наявність ризиків, передбачених законом, до вирішення питання про кваліфікацію дій кривдника та прийняття стосовно нього рішення у відповідних адміністративних або кримінальних провадженнях [19].

Таким чином, наявна розбіжність у підходах до розуміння сутності обмежувального припису на різних рівнях правової системи: законодавчому та правозастосовному, а також на рівні правової доктрини, на думку автора, свідчить про те, що обмежувальний припис, незважаючи на кількарічну практику застосування, є правовою новацією вітчизняного цивільного процесуального законодавства, сприйняття, реалізація та послідовність застосування якого сьогодні не усталилася.

Одночасно вбачається, що в основу розуміння поняття обмежувального припису поставлено поняття спеціального заходу протидії домашньому насильству, однак у зв'язку із відсутністю законодавчої формалізації цього поняття через рід та видову ознаку, з огляду на дискусійність терміна «протидія домашньому насильству» [15, с. 29], у національному законодавстві міститься лише перелік відповідних спеціальних заходів, закріплений у ст. 24 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», до якого включено й обмежувальний припис. Окремо варто зазначити, що ЦПК України не містить визначення обмежувального припису, однак у нормативних положеннях ст. 350¹ цього Кодексу сфера застосування обмежувального припису поширена не лише на захист жертв домашнього насильства, але й екстрапольована на захист тих осіб, які постраждали від насильства за ознакою статі, що додатково свідчить, про необхідність удосконалення визначення, яке закріплено у п. 7 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

Заразом визначення обмежувального припису недоречно ставити у залежність від факту залучення уповноважених органів публічної влади та від обставин наявності кваліфікації діянь кривдника в межах справи про адміністративне правопорушення чи кримінального провадження до чи після звернення постраждалої особи до суду із заявою про видачу обмежувального припису. Однак зазначені обставини можуть, з точки зору автора, бути використані з метою доказування під час розгляду цивільної справи про видачу обмежувального припису.

Продовжуючи дослідження сутності обмежувального припису у цивільному судочинстві потрібно, як вважає автор, розглядати сутність як категорію онтології, що полягає у позначенні внутрішнього, сукупності властивостей предмета, без яких він не може існувати, як іманентну ідею [20, с. 623; 21, с. 287]. У зв'язку із чим, варто виокремити три сутності обмежувального припису, так звану полісутність, що є ієрархічно упорядкованою системою функціональних ідей, які становлять внутрішню основу обмежувального припису.

Обмежувальний припис, на думку автора, варто розглядати, по-перше, як правомірний вплив на поведінку кривдника, на основі законодавчих приписів та через застосування до кривдника правового примусу. По-друге, метою обмежувального припису є саме захист особи, яка постраждала від домашнього насильства або насильства за ознакою статі, та запобігання вчиненню насильства кривдником у майбутньому, а не покарання чи інша легальна ціль. Зазначене виражається у тому, що через зміну поведінки кривдника на правомірну шляхом застосування одного або декількох заходів, встановлених законом, досягається нормалізація становища постраждалої особи. По-третє, розглядаючи обмежувальний припис як втілений у рішенні суду засіб правового захисту, у ньому виражаються ідеї справедливості та пропорційності. Приймаючи судові рішення, засноване на належній обґрунтованості та вмотивованості, суд вдається до оцінки чинників та ризиків продовження насильницької поведінки кривдника у будь-якій формі, оцінці пропорційності владного втручання у права і свободи кривдника.

З огляду на сутнісні ознаки обмежувального припису у цивільному судочинстві, вбачається за необхідне виокремити такі функції обмежувального припису: 1) захисна – обмежувальний припис спрямований на охорону прав і свобод постраждалої особи, її законних інтересів; 2) запобіжна функція – обмежувальний припис спрямований на уникнення повторюваності домашнього насильства або насильства за ознакою статі з боку кривдника; 3) виховна функція – зважаючи на те, що прийняття судом рішення про видачу і продовження обмежувального припису спрямоване на зміну поведінки кривдника на пра-

вомірну та тягне за собою взяття його на профілактичний облік і проведення з кривдником профілактичної роботи, обмежувальний припис сприяє втіленню цінностей правового суспільства; 4) соціальна – через застосування обмежувального припису досягається ефект захисту не тільки приватних інтересів, але й публічних, що проявляється у ефекті соціальної захищеності та безпеки – зменшення рівня продукування насильства та зменшення завантаженості уповноважених суб'єктів, залучених до запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі тощо.

Висновки. Отже, питання правової природи та сутності обмежувального припису залишається дискусійним на рівні правової доктрини, здійснюються спроби вироблення загального підходу з урахуванням нормативних приписів. Важливим питанням залишається співвідношення обмежувального припису та правової відповідальності та подальше удосконалення правової регламентації обмежувального припису. На думку автора, поняття обмежувального припису визначається як спеціальний судовий захід протидії домашньому насильству та гендерно обумовленому насильству, втілений у рішенні суду, що передбачає застосування одного або декількох заходів, встановлених законом, з метою захисту жертви та запобігання насильству із здійсненням оцінки ризиків вчинення насильства та пропорційності втручання у права і свободи кривдника. Подальші наукові розвідки повинні зосереджуватись на дослідженні обмежувального припису із застосуванням історичного підходу та зосередитись на формі виразу обмежувального припису у цивільному судочинстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Судова статистика. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka (дата звернення: 15.06.2024).
2. Скільки випадків домашнього насильства фіксують в Україні. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2024/06/26/infografika/suspilstvo/skilky-vypadkiv-domashnoho-nasylstva-fiksuyut-ukrayini> (дата звернення: 04.11.2024).
3. ОГП: число випадків домашнього насильства в Україні зросло майже на 80% за рік. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-ohp-domashnie-nasylstvo/33145011.html> (дата звернення: 04.11.2024).
4. Комаров В. В., Світлична Г. О., Удальцова І. В. Окреме провадження: монографія / за ред. В. В. Комарова. Харків: Право, 2011. 312 с.
5. Гусаров К. В. Проблеми правового регулювання процедури розірвання шлюбу в порядку окремого провадження. *Проблеми законності*. 2019. Вип. 147. С. 66–74.
6. Bates L., Hester M. No longer a civil matter? The design and use of protection orders for domestic violence in England and Wales. *Journal of Social Welfare and Family Law*. 2020. Iss. 42(2). P. 133–153. doi: 10.1080/09649069.2020.1751943.
7. Strand S. J. M., Fröberg S., Storey J. E. Protecting victims of intimate partner violence: Swedish prosecutors' experiences of decision-making regarding restraining orders. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*. 2018. Iss. 2. Vol. 19. P. 170–186. doi: 10.1080/14043858.2018.1450547.
8. Woś P. Counteracting Domestic Violence in The Polish Civil Procedure. *Problemy Polityki Społecznej*. 2022. Iss. 2. Vol. 57. P. 107–119. doi: 10.31971/ppp/152009.
9. Shah N. D., Nguyen G., Wagman J. A., Glik D. C. Factors Influencing the Use of Domestic Violence Restraining Orders in Los Angeles. *Violence Against Women*. 2023. Iss. 9. Vol. 29. P. 1604–1622. doi: 10.1177/10778012221120442.
10. Vallbé J. J., Ramírez-Folch C. The effect of judges' gender on decisions regarding intimate-partner violence. *Journal of Empirical Legal Studies*. 2023. Iss. 3. Vol. 20. P. 641–668. doi: 10.1111/jels.12361.
11. Посібник зі статті 13 Європейської конвенції з прав людини. URL: <https://ks.echr.coe.int/web/echr-ks/article-13> (дата звернення: 04.08.2024).
12. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (№ 5294 від 20.10.2016 р.): Пояснювальна записка від 20 жовт. 2016 р. URL: <https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=60306&pf35401=404112> (дата звернення: 04.08.2024).
13. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 62 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України «Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України та призначення позачергових виборів»: Рішення від 20 черв. 2019 р. № 6-п/2019. URL: http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/6_p_2019.pdf (дата звернення: 05.11.2024).
14. Висновок до проекту Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (№ 5294 від 20.10.2016 р.): Висновок Головного науково-експертного управління від 14 лист. 2016 р. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60306 (дата звернення: 05.11.2024).
15. Горбач-Кудря І. А. Адміністративно-правові засади застосування спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2021. 371 с.
16. Медведська В.В. Правові засади захисту жінок від домашнього насильства: дис. ... д-ра філософії: 081 «Право» / Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2022. 276 с.
17. Андрієвська Л. О. Обмежувальний припис як справа окремого провадження у цивільному процесі України. *Krakowskie Studia Małopolskie*. 2022. № 2 (34). С. 99–112. URL: <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/ksm/34/ksm3406.pdf> (дата звернення: 05.11.2024).
18. Андрієвська Л. О. Розгляд судом справ про видачу та продовження обмежувального припису у цивільному процесі. *Журнал східноєвропейського права*. 2021. Вип. 89. С. 66–71.

19. Рішення Верховного Суду у справі № 756/3859/19 від 5 вер. 2019 р. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/84092340> (дата звернення: 06.11.2024).

20. Філософський енциклопедичний словник / голов. ред. В. І. Шинкарук. Київ: Абрис, 2002. 742 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shynkaruk_Volodymyr/Filosofskyi_entsyklopedychnyi_slovnyk.pdf (дата звернення: 10.11.2024).

21. Карнаух Б. П. Сутність і явище цивільно-правової відповідальності. *Вісник академії правових наук України*. 2012. Вип. 2. С. 287–299. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2012_2_31 (дата звернення: 10.11.2024).